השאלה הסעודית: לתמוך בברית הגנה אמריקנית, להתנגד לגרעין

written by מאיר בן שבת | 23.09.2023

התבטאותו של מוחמד בן סלמאן היא עדות לרצינות מאמציו בתהליך הנורמליזציה ונועדה גם להכשיר את דעת הקהל בממלכה לקראתו.

לשלושת המנהיגים ביידן, בן סלמאן ונתניהו יש סיבות טובות להתאמץ לשם השגת הסכם שלום. חלון הזמנים הקצר שלרשותם דוחק בהם למצות את מרחבי הגמישות ולמצוא פתרונות יצירתיים, כדי לדלג מעל המשוכות שבדרך: דרישות סעודיה ליכולות העשרת אורניום, לברית הגנה ולהתקדמות משמעותית בסוגיה הפלשתינית.

סוגיה נוספת שמחייבת הכרעה ישראלית פנימית היא הסכם הגנה אמריקני־ישראלי. אם המערכת הישראלית תשוכנע שהיתרונות בכך גוברים על החסרונות, כי אז העיתוי הנוכחי הוא הזדמנות להשיג הסכם כזה, כחלק מהעסקה הכוללת.

רשימת התמורות שסעודיה מצפה לקבל מארה"ב ארוכה. חלק מהן לא רק שאיננו מהווה בעיה לישראל, אלא שהוא רצוי גם מבחינתה. כך, ישראל לא צריכה להתנגד להסכם הגנה בין ארה"ב לסעודיה. לירושלים יש עניין בחיזוק המחויבות האמריקנית לבעלות בריתה באזור, ולכן עליה אף לתמוך בכך, גם פומבית.

באשר לאספקת אמצעי לחימה אמריקניים מתקדמים לסעודיה, על ישראל להתנות את הסכמתה בכך שארה"ב תנקוט במקביל צעדים שיבטיחו לה את יתרונה האיכותי. למשל, על ידי שדרוג יכולותיה, במקרים שבהם הנשק שיימכר לסעודיה יכרסם ביתרון הישראלי.

המענה האידיאלי

דילמה משמעותית נוגעת לדרישה הסעודית לסיוע אמריקני בהקמת תשתית גרעין אזרחי, שכוללת יכולת העשרת אורניום. לא צריך להיות מומחה לגרעין כדי להבין לאילו מטרות היא נחוצה. הצטרפותה של סעודיה למועדון הגרעיני תביא להרחבת התפוצה הגרעינית באזור. מדינות נוספות יפעלו להשיג יכולת העשרת אורניום בשטחן.

מבחינת ישראל, המענה האידיאלי שביידן צריך היה לתת לדרישה כזו הוא: "לא יהיה לכם (סעודיה) ולא יהיה לאיראן". כלומר: במקום שסעודיה תצטייד ביכולת כזו במאמציה להדביק את הפער מול איראן, ארה"ב תפעל לקיזוז היכולות המאיימות שבידי איראן. מענה כזה לא רק ירגיע את סעודיה, אלא ימנע תחרות גרעינית במזרח התיכון, וישדר מסר ברור באשר לסטנדרט

העולמי שצריך להישמר בתחום הגרעין.

ואולם, ממשל ביידן צעד עד כה בכיוון הפוך מכך ואין לצפות לשינוי קיצוני כזה. יש להניח שההצעות בעניין זה יתמקדו בהסדרים הנדרשים, כדי לאפשר שליטה אמריקנית ולמנוע לאורך זמן הסבה לתחום הצבאי. ברית הגנה אמריקנית עם הממלכה תוכל לספק חישוקים נוספים לכך, לאור הלגיטימציה שהיא תקנה לארה"ב לבקר את מהלכי סעודיה. יהיה בכל אלה כדי לצמצם סיכונים, אך לא כדי להרגיע את כל חששותיה של ישראל או כדי למנוע מרוץ גרעיני אזורי.

באשר לסוגיה הפלשתינית, הציפייה בריאד היא לתהליך משמעותי שיחזיר לשולחן הדיונים את העיסוק בנושא זה, וייתן משקל ליוזמה הסעודית מ־2002 לסיום הסכסוך הישראלי־ערבי.

ייתכן שהממשל האמריקני נאחז בכך כדי להגביר את הלחץ על ישראל ולקדם את הסוגיה הפלשתינית בהתאם לתפיסתו. זה יכול להביא לכך שהדרישות מישראל יהיו גבוהות ממה שהיא יכולה להרשות לעצמה במציאות. הקריטריון המרכזי שלפיו נכון יהיה לגבש את העמדה הישראלית הוא הפיכות. אין להסכים לוויתורים בלתי הפיכים (או שמחיר הפיכותם יהיה גבוה).

אין תרופה בלי תופעות לוואי

בשלב זה, קשה להביע עמדה בעד או נגד "הסכם הגנה" בין ארה"ב וישראל משום שזה תלוי בתוכנו ובפרטיו, שאינם ידועים ולא בטוח שסוכמו. כשם שאין תרופה בלי תופעות לוואי שליליות, אין מהלכים מהסוג הזה שהם ללא חסרונות. ישראל צריכה לקבוע את עמדתה בהתבסס על המאזן הכולל.

ככל שההצעה שתגובש תחזק את הדימוי ההרתעתי של ישראל, תבטיח את חופש הפעולה שלה ואת יכולתה להגן על עצמה בעצמה, תחזק את המחויבות האמריקנית להעצים את יכולותיה הצבאיות ואת יתרונה האיכותי, ותבסס את המחויבות הדו־מפלגתית כלפיה, כך היא תהיה חיובית יותר.

הרעיון להגביל את המחויבות למצבים של איום קיומי הוא כיוון אפשרי להתמודדות עם החשש מפני הגבלות על חופש הפעולה.

בישראל יידרשו להוסיף למכלול השיקולים גם את העניין הסעודי. המציאות הביטחונית הנפיצה מגדילה את הסיכונים לתרחישים אלימים ברצועת עזה, ביו"ש, בירושלים, מול האסירים הביטחוניים ובזירה הצפונית. אלה יכולים להשפיע לרעה על דעת הקהל ברחוב הערבי, שמשקלה גדל ברגעי הכרעה. במצב כזה, כל "משבר קטן" יוכל להיות מכשול גדול.

המאמר התפרסם בישראל היום בתאריך 23.09.2023